

Beleidsplan 2009 - 2011

oecumenische campagne tegen verarming en verrijking

Roep om gerechtigheid

oecumenische campagne tegen verarming en verrijking

Werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA

Roep om gerechtigheid

Beleidsplan 2009 – 2011

19 augustus 2008

Werkgroep Arme Kant van Nederland / EVA,
een projectgroep van de Raad van Kerken in Nederland
en het Arbeidspastoraat DISK

Luijbenstraat 17
5211 BR Den Bosch
tel. 073 - 6121939
info@armekant-eva.nl
www.armekant-eva.nl

Inhoud

Voorwoord.....	7
1. Achtergronden.....	9
1.1 Maatschappelijke ontwikkelingen	9
a. Mensenrechten.....	9
b. Markt, overheid, middenveld en burger	10
c. Bezuinigingen en veranderende wetgeving.....	10
d. Armoede in Nederland.....	11
e. Armoededefinitie.....	12
f. Enkele specifieke aspecten	12
1.2 Ontwikkelingen binnen de kerken.....	13
a. Barmhartigheid en gerechtigheid.....	13
b. Recente ontwikkelingen.....	14
c. Kerk en samenleving	15
1.3 Ontwikkelingen binnen het netwerk.....	16
a. Nieuwe netwerken	16
2. Doelstellingen, werkwijze en organisatie.....	17
2.1 Doelstellingen	17
2.2 Organisatie	17
a. Beraad	17
b. Coördinatiegroep.....	18
c. Taakgroepen	18
2.3 Werkwijze	18
a. Werkvormen	18
b. Drie werklijnen	18
c. Landelijk diaconaal bureau.....	19
3. Activiteiten en projecten 2009 - 2011.....	21

Netwerklijn.....	21
Doorgaande activiteiten.....	21
3.1 Project: jongeren en armoede (voortzetting bestaand project).....	21
3.2. Project: landelijk smartlappenfestival (nieuw).....	21
3.3 Project: waardig en sterk (nieuw)	22
3.4 Project: bevorderen van regionale en plaatselijke sociale allianties (nieuw).....	22
3.5 Project: koopkracht in de praktijk (nieuw).....	22
3.6 Project: betaalbare vakanties (voortzetting bestaand project).....	22
Kerklijn	23
Doorgaande activiteiten.....	23
3.7 Project: helpen onder protest (voortzetting bestaand project).....	23
3.8 Project: meer dan voedsel alleen (nieuw)	23
3.9 Project: de WMO en de kerken (voortzetting bestaand project).....	23
3.10 Project: onderzoek 'Armoede in Nederland' (voortzetting bestaand project)	24
Politiek-maatschappelijke lijn	24
Doorgaande activiteiten.....	24
3.11 Project: armoede in de media (voortzetting bestaand project).....	24
3.12 Project: armoededossier (voortzetting bestaand project).....	24
3.13 Project: schulden (voortzetting bestaand project)	24
3.14 Project: de prijs van vrouwenarbeid (voortzetting bestaande projecten).....	25
3.15 Project: nooit meer beter? (nieuw)	25
3.16 Project: verrijking (nieuw)	25
Tenslotte	25
 Bijlage 1: Organisatiestructuur Arme Kant van Nederland/EVA.....	 26
Bijlage 2: Samenvatting.....	27

Voorwoord

De werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA voert vanuit de kerken campagne tegen verarming en verrijking - inmiddels al twintig jaar lang. Opdrachtgevers zijn de Raad van Kerken in Nederland en het landelijke arbeidspastoraat DISK. Het concrete werk wordt gedaan met mandaatperiodes van drie jaar.

In deze notitie presenteren wij ons beleidsplan 'Roep om gerechtigheid' voor de campagneperiode 2009-2011, motiveren wij het waarom ervan en geven een vooruitblik op de voorgenomen activiteiten. Een samenvatting treft u aan in bijlage 2.

De campagne tegen verarming en verrijking is diep geworteld in de oecumenische betrokkenheid met sociaal-economische noden en vraagstukken. Het vormen van solidaire bondgenootschappen staat daarbij centraal. De projectgroep is de landelijke motor in de huidige campagne 'Waardigheid in Solidariteit'.

De Raad van Kerken in Nederland en het Arbeidspastoraat DISK zijn mandaatgevers en tegelijk voornaamste opdrachtgevers van ons landelijke oecumenische werk. Voor een overzicht van de organisatiestructuur is bijlage 1 handig.

De Arme Kant van Nederland/EVA verzorgt communicatie en biedt service aan een netwerk van ongeveer honderd lokale en regionale groepen: Arme Kant-groepen, EVA-groepen en Arme Kant/EVA-groepen. Tevens heeft de projectgroep via de werkorganisaties van de deelnemende kerken in de Raad van Kerken in Nederland werklijnen naar de diaconale groepen en instellingen van de plaatselijke kerken en de (wijk)gemeenten en parochies. De roep om gerechtigheid moet veelstemmig klinken. Daarom vormen wij dynamische coalities met landelijke, regionale en lokale groepen van ondermeer uitkeringsgerechtigden, allochtone zelforganisaties, ouderenbonden en gehandicaptenorganisaties. Wij organiseren in samenwerking met anderen conferenties, debatten, themaweekenden en verzorgen publicaties. De gedeelde expertise werkt daarbij verrijkend.

De landelijke projectgroep Arme Kant van Nederland/EVA voert haar werkzaamheden op dit moment uit op basis van het beleidsplan 'Waardigheid in Solidariteit' met de bijbehorende jaarlijkse werkplannen over de periode 2006 t/m 2008. Deze mandaatperiode loopt tot het einde van het jaar 2008. Voor een evaluatie van deze mandaatperiode en de bereikte resultaten zij verwezen naar de 'Terugblik op 'Waardigheid in Solidariteit' - oecumenische campagne tegen verarming en verrijking gedurende de jaren 2006, 2007, en 2008'. Deze notitie bevat tevens een overzicht van draagvlak en kerncijfers, waaruit blijkt wie er allemaal bereikt zijn vanuit dit landelijk werk.

Verschillende kerken hebben afzonderlijk de campagne ondersteund, evenals de gezamenlijke religieuzen via het solidariteitsfond Projecten in Nederland, Cordaid / Bond Zonder Naam en een aantal fondsen. Zonder de betrokkenheid van deze grotere subsidiegevers en de vele kleinere, voorkomend uit giften en deelnemers aan activiteiten en projecten, zou dit landelijke oecumenische werk waarschijnlijk niet meer bestaan. Ook voor de nieuwe beleidsperiode hopen wij op subsidie vanuit kerken, religieuze instituten, maatschappelijke groepen, fondsen en donateurs. Daartoe zij verwezen naar de 'Meerjarenbegroting Beleidsplan 2009 – 2011'.

Het nieuwe beleidsplan 'Roep om gerechtigheid' is tot stand gekomen na overleg met en consultatie van het betrokken netwerk, allerlei organisaties waarmee contacten zijn opgebouwd, en adviseurs van de opdrachtgevers.

Wij hopen de Raad van Kerken in Nederland en het bestuur van Arbeidspastoraat DISK hiermee voldoende inzicht te geven in ons werk, het belang ervan en toestemming te krijgen voor een volgende mandaatperiode van drie jaar.

Namens de projectgroep Arme Kant van Nederland/EVA tekenen,

Voorzitter Evelyn Schwarz
Secretaris Peter de Bie
Penningmeester Hub Crijns

1. Achtergronden

In dit hoofdstuk komen enkele ontwikkelingen in onze samenleving, binnen de kerken en binnen het netwerk van onze achterban ter sprake, die wij belangrijk achten voor ons werk in de komende drie jaar.

1.1 MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGEN

In deze paragraaf schetsen wij enkele achtergronden en signaleren wij een aantal ontwikkelingen in de samenleving, die samenhangen met armoede in Nederland.

a. Mensenrechten

De Mensenrechten zijn geformuleerd binnen de Verenigde Naties (opgericht 24 oktober 1945) met als voornaamste doel het voorkomen van wereldwijde oorlogen of om vrede te brengen in alle landen van de wereld. In de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties zijn mensenrechten er voor het individu en zijn ze er voor iedereen! Het document omschrijft dertig rechten, waaronder die van vrijheid, gelijkheid, eerlijke behandeling, eigendom, sociale zekerheid, een bed en wat te eten, onderwijs en cultuur. De eerste generatie mensenrechten was vooral gericht op burgerlijk-politieke rechten. De tweede generatie formuleert onder kritiek van vooral arme landen in de wereld economische, sociale en culturele rechten. De derde generatie formuleert collectieve rechten zoals het recht op zelfbeschikking, het recht op eigen grondstoffen, en het recht op een eerlijke verdeling van de welvaart voor het eigen volk.

Artikel 25: "Een ieder heeft recht op een levensstandaard, die hoog genoeg is voor de gezondheid en het welzijn van zichzelf en zijn gezin, waaronder inbegrepen voeding, kleding, huisvesting en geneeskundige verzorging en de noodzakelijke sociale diensten, alsmede het recht op voorziening in geval van werkloosheid, ziekte, invaliditeit, overlijden van de echtgenoot, ouderdom of een ander gemis aan bestaansmiddelen, ontstaan ten gevolge van omstandigheden onafhankelijk van zijn wil."

Het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens van 1950 is gebaseerd op de Mensenrechten. In de Europese verdragen vormt de menselijke waardigheid het uitgangspunt voor mensenrechten, sociale rechten voor burgers en politieke rechten. De sociale rechten zijn - zoals dit ook in de Nederlandse grondwet en de daaruit voortvloeiende sociale wetgeving is geformuleerd - een waarborg voor sociale zekerheid van alle burgers. Bevordering van sociale, politieke en economische participatie zijn belangrijke doelstellingen van de Europese Unie.

In de laatste 15 jaar is de doelstelling om vrede te bevorderen weer sterker terug te vinden in Europa. Tegelijkertijd is op Europees en Nederlands niveau te herkennen dat de economische ontwikkeling belangrijker wordt gevonden dan de politieke en sociale. Als voorbeeld is te noemen de debatten rond de Europese Grondwet. Voor het realiseren van de economische rechten wordt de nadruk gelegd bij een liberaliserende vrije markt in een globaliserende economie.

In het jaar 2000 hebben 187 leiders van bij de Verenigde Naties aangesloten landen een wereldplan tegen armoede aangenomen en daartoe de acht Millenniumdoelen geformuleerd, die in 2015 gerealiseerd moeten worden. Alhoewel Nederland die doelen ook ondertekend heeft, is het buiten de bijdrage aan ontwikkelingshulp, vrij stil over deze doelen. Terwijl ze even zovele manieren kunnen zijn om actief te zijn in de strijd tegen verarming en verrijking.

Nederland baseert zich in de Grondwet eveneens op de politieke, sociale en culturele mensenrechten. In het beleid van de kabinetten Balkenende wordt de burger (m/v) centraal gesteld. Dit wordt tot een valkuil wanneer daarmee alleen de weerbare, zelfredzame, baanhebbende en vermogende burger wordt bedoeld en - meer nog - wanneer bij de burger vooral

wordt gedacht aan de blanke burger met een betaalde fulltime-baan. Een andere valkuil is de beeldvorming dat burgers in hun maatschappelijke participatie alleen uit zouden zijn op eigenbelang en collectieve regelingen willen zien verdwijnen. De liberalisering van veel voorzieningen gaat voorbij aan de wens van veel burgers om een solidaire en vredige samenleving te behouden.

b. Markt, overheid, middenveld en burger

Er zijn in de loop der jaren van de 20ste eeuw verschuivingen in de onderlinge relaties tussen markt, overheid, maatschappelijke organisaties en burgers ontstaan. In de eerste helft van 1900 tot 1940 lag het accent sterk op het particulier initiatief en de markt en werd de overheid klein gehouden. Na de Tweede Wereldoorlog is er in de periode van de Wederopbouw een heel sterke centrale rol aan de overheid gegeven. Vanaf de jaren 1950 tot 1980 is een verschuiving merkbaar ten gunste van de overheid en de markt en ten nadele van het particulier initiatief. Na de jaren 1980 tot heden is er weer een verschuiving merkbaar ten gunste van eerst de markt en vanaf het begin van de 21ste eeuw het particulier initiatief. Deze verschuivingen zijn ook aan te geven in bepaalde typering. Tot aan 1980 werd er gestreefd naar een solidaire samenleving, waarin het beschermen tegen risico's van ziekte, werkloosheid, ouderdom en verlies van partner voorop stond. Deze solidariteitssamenleving wilde elk mens tot zijn recht laten komen, kende veel rechten toe en deelde dus veel rechten uit. Er kwam ook kritiek: de systemen hielden mensen gevangen, het werd allemaal te duur, de systemen werden allemaal anoniem en er werd volop oneigenlijk gebruik en misbruik van gemaakt.

Na 1980 wordt gestreefd naar een participatieve samenleving, waarin mensen door participatie aan betaald werk beschermd zijn tegen risico's van ziekte, werkloosheid, ouderdom en verlies van partner. Ook deze samenleving wil elk mens tot zijn recht laten komen, kent veel rechten toe, deelt veel rechten uit, maar herinnert mensen ook aan hun plichten. Omdat elk mens in beeld is, is er meer oog voor de dilemma's van de genderrolverdeling. Allereerst komt de eigen verantwoordelijkheid en plicht tot participatie en wie participeert en rechten wil moet ook plichten inzetten en zijn deel doen. Vandaar de herwaardering van particulier initiatief en gedecentraliseerd uitgevoerd beleid.

Sinds de jaren negentig van de vorige eeuw wordt door opeenvolgende kabinetten betaald werk als oplossing van het armoedevraagstuk beschouwd. Zonder twijfel is betaald werk voor velen een uitstekend middel om in de samenleving te participeren. Voor anderen is door leeftijd, persoonlijke capaciteiten, zorgtaken, etnische discriminatie op de arbeidsmarkt, deze mogelijkheid niet weggelegd. Voor hen wordt de weg naar zinvolle participatie door dit eenzijdige perspectief bemoeilijkt. Vrijwilligerswerk, mantelzorg, opvoeding en andere vormen van maatschappelijke betrokkenheid worden niet op waarde geschat.

c. Bezuinigingen en veranderende wetgeving

De omvang van de bezuinigingen in de sociale sfeer onder de kabinetten Balkenende ket zijn weerga niet in de geschiedenis van de Nederlandse verzorgingsstaat. Ook eerdere kabinetten wilden een cultuuromslag naar meer nadruk op betaald werk en eigen verantwoordelijkheid. De hedendaagse daadkracht lijkt de weg ingeslagen te zijn naar een waarborgstaat met een minimaal stelsel. De verworvenheid van de sociale rechten en de bescherming van de kwetsbare burger is in het geding. De invoering van de Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen (WIA) heeft stevige inkomensgevolgen gehad voor groepen mensen. De recente gedecentraliseerde wetgeving zoals de Wet Werk en Bijstand (WWB) en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) hebben bezuinigende, decentraliserende en bureaucratische effecten, die een valkuil vormen waarin de op maat werkende en klantgerichte doelstellingen vervagen.

De eerste jaren van haar bestaan is de WWB positief in het nieuws geweest: veel minder mensen maakten gebruik van die uitkering. In verschillende gemeenten werd inmiddels signaleerd dat de afroming nu haar grens bereikt heeft, dat de mensen die nu nog in de bijstand zitten weinig kans op een baan op de niet gesubsidieerde arbeidsmarkt maken. Zorg-

wekkend vinden inmiddels velen dat niet wordt gekeken hoe het die mensen vergaat die geen bijstandsuitkering meer krijgen. Waar vallen zij op terug? Niemand die het weet. In het bijzonder de situatie onder jongeren vraagt nadere aandacht. Het beleid om hen tot 27 jaar geen uitkering meer toe te kennen, maar alleen werk of scholing, is erg drastisch en kan kwalijke gevolgen hebben (armoede en sociale gevolgen) voor degenen die buiten beeld vallen zelf, en voor de samenleving die problemen die er door ontstaan op het bord krijgt. Zorgwekkend zijn ook berichten over onpassende reïntegratietrajecten, waaronder sommige work-firsttrajecten en faillissementen van reïntegratiebureaus die kwalitatief onvoldoende werk hebben geleverd. Er zijn signalen dat met mensen die hun best doen om hun situatie te verbeteren en zelfstandig hun inkomen te verwerven onzorgvuldig wordt omgegaan. Niet de veelgenoemde armoedeval blijkt hun probleem, maar de bestaansonzekerheid door tijdelijke baantjes en verwarrende regelgeving.

Bij de nieuwe wetgeving in de sociale zekerheid heeft ook een cultuuromslag plaatsgevonden bij uitkeringsinstanties, waarbij veel strenger op rechtmatigheid wordt gecontroleerd. Controle op rechtmatigheid van het ontvangen van een uitkering is op zich van groot belang voor de legitimiteit van het stelsel, en het is een goede zaak dat echte fraude teruggedrongen wordt. Maar er zijn de laatste jaren steeds meer signalen dat er uitwassen plaatsvinden. Herhaald politiebezoek, verdenkingen zonder goede gronden, privacyschendingen die in andere segmenten van de samenleving als onaanvaardbaar zouden worden beschouwd, zijn niet meer louter af te doen als incidenten; ze komen veel voor en hangen samen met het restrictieve beleid. Het middel dreigt erger te worden dan de kwaal. De aantasting van waardigheid en volwaardig burgerschap, en negatieve beeldvorming rond uitkeringsgerechtigden baren de werkgroep grote zorgen.

d. Armoede in Nederland

Voedselbanken en andere particuliere hulpinitiatieven die mensen in schrijnende armoede moeten helpen hebben de afgelopen jaren het nieuws over armoede beheerst. En dit is niet onterecht. Het aantal mensen dat aanklopt bij de voedselbanken is in 2007 met 30% gestegen. Begin 2007 deden wekelijks 10.000 gezinnen een beroep op de voedselbanken. Eind 2007 waren dat er 13.000 per week. Onderzoek onder de diaconieën van de Protestantse Kerk in Nederland in 2005 en 2006 heeft ook laten zien dat het beroep op hulp door mensen die financieel in de knel zijn geraakt, sterk toeneemt.

De laatste drie jaar is de armoede in Nederland helaas in omvang toegenomen en in intensiteit verdiept. De cijfers van de Armoedemonitor 2007 van Sociaal Cultureel Planbureau en Centraal Bureau voor de Statistiek zijn daarin duidelijk. Gemeentelijke onderzoeken naar armoede bevestigen dat beeld. Het aantal armen blijkt weer toe te nemen. De koopkrachtcijfers van 20 maart 2008 geven aan dat 15% van alle huishoudens in Nederland moeilijk (de helft) tot zeer moeilijk (de andere helft) kan rondkomen met het beschikbare inkomen. Tweederde van deze huishoudens had geen geld voor het vernieuwen van versleten wooninventaris. Bijna 60% heeft geen middelen voor vakantie of recreatie en de helft kan geen nieuwe kleren aanschaffen. Armoedehuishoudens met een uitkering bestaan uit vrouwen (al of niet met kinderen), etnische groepen, ouderen zonder pensioenen en of met AOW-gaten. Volgens de Armoedemonitor 2007 kent Nederland 175.000 werkende armen met een substantiële baan (voor tenminste 24 uur per week). Het merendeel van deze groep (ongeveer 60%) werkt als zelfstandige ondernemer. Een ander deel bestaat uit mensen met twee of drie banen voor laaggeschoolde arbeid, bijvoorbeeld in de horeca en de schoonmaak. Zelfstandig ondernemerschap wordt steeds meer gestimuleerd om mensen uit de uitkerings-situatie te houden of te krijgen. Het aantal mensen dat het in deze situatie na een poos niet redt en vaak zelfs in faillissement en/of schuldenpiraal terechtkomt, is zorgwekkend. Onder boeren, boerinnen en tuindersgezinnen is er ook veel armoede.

Schrikbarend is dat het aantal mensen die langdurig arm blijven is vergroot. Het wordt voor mensen die in armoede verkeren steeds moeilijker om uit deze armoede te ontsnappen. De armoede wordt daarbij steeds oneerlijker verdeeld onder de bevolkingsgroepen. Het zijn

vaak laag opgeleiden, jongeren, allochtonen en vrouwen die niet kunnen ontsnappen aan een leven onder de armoedegrens.

Een verbijzondering hiervan is de situatie van kinderen en armoede. Er is hierover in februari 2008 een rapport uitgebracht door het CPB op verzoek van de Tweede Kamer. In 2005 zijn er 3.418.000 kinderen onder de 18 jaar, waarvan 14% volgens de lage inkomensgrens in een armoedesituatie leeft en 9,1% volgens de niet-veel-maar-toereikende armoedegrens. Van deze groep komen 359.000 kinderen uit een eenoudergezin en 114.000 leven al langer dan drie jaar in armoede. Andere samenlevingsgegevens leren dat deze groep kinderen grotere kansen heeft op slechtere gezondheid, mindere schoolresultaten, hogere werkloosheid, hogere zwerfkans, hogere criminaliteit.

e. Armoededefinitie

Sinds 2005 is er een politieke tendens om nieuwe armoededefinities te hanteren. Het Centraal Planbureau heeft nieuwe definities ontwikkeld, waarbij de armoedegrens een stuk lager ligt dan in de veel gehanteerde 'lage-inkomensgrens'. Daardoor lijkt het armoedeprobleem kleiner te worden, omdat minder mensen binnen de definitie vallen. Maar er verandert niets aan de schrijnende situatie van mensen; de armoede wordt deels 'weggedefinieerd'.

De werkgroep geeft de voorkeur aan het hanteren van de EU-definitie van armoede, die ook in het Nationaal Actieplan wordt gehanteerd: "Armoede is een situatie waarin sprake is van onvoldoende materiële, culturele en sociale middelen, waardoor mensen zijn uitgesloten van een levensstandaard die in de lidstaat waarin men woont als minimaal wordt gezien." De bijbehorende armoedegrens wordt uitgedrukt als een percentage van het mediaan inkomen: het inkomen waarbij de helft van het aantal huishoudens een hoger inkomen, en de andere helft van de huishoudens een lager inkomen heeft. De grens is gelijk aan 60% van het mediaan besteedbare inkomen van het land.

Het is opvallend dat de politiek (landelijk, regionaal, lokaal) de grote neiging heeft om eerder in te gaan op de micro-ontwikkelingen van armoede, die met personen, gedrag en handelen, achterstanden te maken hebben, dan op de macro-ontwikkelingen. Die kijkrichting alleen is niet goed genoeg.

De stelling van de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA is dat armoede en verarming niet alleen een probleem zijn van de enkeling die in armoede terecht is gekomen, maar vooral ook een probleem van de samenleving, die armoede veroorzaakt. Als wij kiezen voor hoogtechnologische diensteneconomie, verplichting tot werken, vrije inkomensontwikkeling, culturele vrijheid vooral in relaties, hoge mate van welvaart en een cultuur van hebben, dan sluiten we vanzelf uit de laagopgeleiden, werklozen, armen, overblijvenden in relaties, en de niet-hebbers. Er zijn ook structurele zaken aan de orde en het is van belang om bij armoedebestrijding daar op te blijven letten. Echte armoedebestrijding is die, welke in zijn uitvoering rekening houdt met de verschillende stapeleffecten.

f. Enkele specifieke aspecten

We signaleren nog ontwikkelingen in de samenleving, die te maken hebben met verschillende problematieken of processen.

Meervoudige problematiek en schulden

Mensen die in hun leven geconfronteerd worden met meervoudige problemen, veroorzaakt door onder meer een slechte gezondheid, sociale onhandigheid, schulden of faillissement, dreigen steeds sneller de greep kwijt op hun leven kwijt te raken. Het aantal problematische schulden stijgt sinds jaren. Opvallend is daarbij dat de het meest stijgende schulden overlevingsschulden zijn, schulden in huur en energiekosten. Als daarbij relaties uiteenvallen of huishoudens verspreid raken, groeit het gevoel de koers in het eigen leven te verliezen. De werkgroep constateert dat de mogelijkheden om bij meervoudige problematiek ondersteuning te vinden door overheidsvoorzieningen steeds meer ontoereikend worden.

Migranten

Mensen die door migratie burger in Nederland zijn geworden lopen nog steeds een onevenredig hoog risico op armoede. Oorzaken daarvoor zijn een algemeen relatief laag opleidingsniveau, een daaruit voortvloeiende achtergestelde positie op de arbeidsmarkt en een gat in de verblijfsjaren die tellen voor een volledige ouderdomsvoorziening. De sociaal-economische achterstelling heeft negatieve gevolgen op de gezondheid en de algemene levensverwachting van migranten.

Onbetaalde zorgtaken

In Nederland is een aantal jaren geleden afscheid genomen van het kostwinnerschap. In feite is het kostwinnerschap echter niet afgeschaft maar vervangen door de praktijk van anderhalfverdieners. Dit betekent dat vrouwen nog steeds een onevenredig hoog sociaal-economisch risico lopen door opvoeding van kinderen en andere zorgtaken binnenshuis. Onbetaalde zorgtaken en betaald werken combineren zijn met name problematisch voor vrouwen die alleen verantwoordelijk zijn voor een gezin en een laag inkomen hebben.

Verrijking

Verrijking is in Nederland een even groot probleem als verarming, terwijl het zelden als zodanig herkend wordt. Verrijking zorgt ervoor dat de opbrengsten van de arbeid en welvaart bij een steeds kleiner wordende groep terecht komen. In zestig jaar tijd is de piramide van het inkomensgebouw letterlijk op zijn kop gezet. In de jaren vijftig van de vorige eeuw vormde de basis de grootste groep met kleine inkomens en was de top een kleine groep met grote inkomens. Aan het begin van de twintigste eeuw is de basis nog wel de grootste groep maar met het kleinste deel van de inkomens en de top is nog steeds een kleine groep, maar met het grootste deel van de inkomens. Terwijl Prof. J. Tinbergen in de jaren vijftig van de vorige eeuw de verhouding tussen top en basis van 5 tot 1 omschreef als een rechtvaardige (waar in de jaren zeventig nog druk over werd gediscussieerd) is in onze tijd een verhouding van 1.000 staat tot 1 niet uitzonderlijk geworden.

1.2 ONTWIKKELINGEN BINNEN DE KERKEN

De jarenlange aandacht van kerken voor de processen van verarming en verrijking in de samenleving hangt samen met het besef, dat deze voortkomt uit de eigen missie die kerken hebben. De woorden barmhartigheid en gerechtigheid zijn daartoe kernmotto's.

a. Barmhartigheid en gerechtigheid

Barmhartigheid kan omschreven worden als de dragende grondhouding van de mens die een 'warm' hart heeft jegens hen die in de miserie zitten. Dat komt tot uitdrukking in het Latijnse woord 'misericordia'. Op veel plaatsen in het Oude Testament is sprake van God, die zelf barmhartig is, en wenst dat mensen tot hun recht komen. Op basis van het Verbond van God met zijn volk behoort men de kwetsbare mensen bescherming te bieden. Deze barmhartigheid ontstaat uit een ervaring van verbondenheid, met mensen en met God, die uit het diepste van de mens voorkomt. Daaruit ontspringt een handelen dat goed doet aan wie het nodig heeft.

De werken van barmhartigheid behoren tot de oudste tradities van de kerk. Het zijn daden van christelijke naastenliefde. Het zijn werken die uit liefde tot de naaste en uit liefde tot God verricht worden, en daarom ook wel 'liefdewerken' worden genoemd (Mattheüs 25, 31-46). Vanaf de twaalfde eeuw ontstaan twee lijsten, een met de zeven genoemde lichamelijke en een andere met zeven geestelijke werken van barmhartigheid. Bij diaconie gaat het om het lenigen van de zeven lichamelijke behoeften van mensen in de knel. Die werken zijn heel concreet geformuleerde opdrachten: hongerigen voeden, dorstigen laven, vreemdelingen herbergen, naakten kleden, zieken bezoeken, gevangenen bezoeken en doden begraven. In het moderne taalgebruik zou je in plaats van Werken van barmhartigheid ook kunnen spre-

ken van streefdoelen of meetpunten voor de maatschappelijke en diaconale inzet van gelovigen.

Barmhartigheid en gerechtigheid staan dicht bij elkaar. In het kort kan men zeggen: Barmhartigheid is het opkomen voor mensen die lijden aan het onrecht.

Gerechtigheid is werken aan veranderingen binnen de structuur van een samenleving of gemeenschap op zodanige wijze, dat het onrecht binnen die structuur niet meer mogelijk is en mensen weer tot hun recht komen. Met andere woorden: zorgen voor een goede ordening van de samenleving (=vertaling van het woord politiek vanuit het Grieks). Het beoefenen van barmhartigheid en gerechtigheid brengt ons in de voetspoeren van God, zo lezen we in de Bijbel.

Vanuit de missionaire en diaconale hoofdtaken die kerken zich stellen, en vanuit het bondgenootschap tussen God, mensen en de schepping, is er telkens de vraag om naar elkaar om te kijken en met name aandacht te hebben voor de vraag hoe armen, weduwen en wezen en vreemdelingen kunnen participeren. De God van de bijbel heeft vooral oog voor de armen. Zij zijn de meest kwetsbare mensen in een wereld die getekend wordt door onrecht en machtsmisbruik. De evangelische kern van de kerkelijke beweging heeft alles te maken met meedoen en meedelen ofwel de processen van in- en uitsluiting. Strijdig met die kern van het Verbond en de oproep te werken aan een betere wereld is het proces van verrijking en verarming in onze westerse samenleving en op wereldniveau de nog toenemende afstand tussen rijke(re) landen en arme landen. Vanuit een christelijke visie zouden economische doelen samen dienen te gaan met het garanderen van leven in waardigheid voor iedereen op aarde. Het besef leeft bij kerken dat armoede en rijkdom geen van God gegeven onveranderlijke grootheden zijn, maar resultaten van onze arbeid, economie en de manieren waarop we opbrengsten, goederen en toegang tot bestaansmiddelen verdelen. Armoede en sociale uitsluiting zijn uitdagingen aan politieke, economische, religieuze en sociale krachten om zich te bundelen en deze situatie te veranderen. Kerken hebben in dit spanningsveld de taak om de sociaal-ethische waarden die uit de eigen tradities voortkomen, in te zetten in concrete politieke en maatschappelijke debatten. En zij kunnen zich bondgenoot tonen van de mensen, die in arme situaties terecht zijn gekomen en die zich mede inzetten voor de verbetering van hun situatie.

b. Recente ontwikkelingen

De grote en ook kleine kerken zijn sterk in verandering in de afgelopen dertig jaar. De processen die de verandering sturen zijn talrijk. Een voortgaande secularisering en profanisering, geloofsgemeenschappen die kleiner worden en vergrijzen, een tekort aan (gewijd) professioneel kader, teruglopende financiën, dure gebouwen, weinig nieuwe en jonge leden. Die processen leiden tot een reorganisatie van de kerken - elk in een eigen tempo -, waarbij aan nieuw te vormen grotere verbanden een belangrijke rol wordt toebedeeld. Tegelijk beseft men dat er geïnvesteerd moet worden in de kleine geloofsgroep. Alle kerken noteren extra aandachtspunten voor de rol van de vrijwillig(st)ers (waarbij overigens de financiële ondersteuning van die vrijwilligers tekortschiet), terwijl in het versterken van de eigen identiteit de aandacht voor de vele opgebouwde oecumenische contacten verflauwt.

In de afgelopen jaren is veel nagedacht over de taken van de geloofsgemeenschap. De discussies hebben geleid tot een aantal taken, waarlangs de meeste kerken zich reorganiseren. De kerntaken zijn: verkondiging en liturgie, catechese en toerusting, diaconie en missie, gemeenschapsopbouw, en de taken van bestuur en beheer. Als evenwel de financiële nood aan de kerk komt blijkt dat de taken van verkondiging, liturgie en pastoraat meer prioriteit krijgen dan die van diaconie en missie of gemeenschapsopbouw. Geld en geldnood sturen ook het handelen van kerken.

Tegenover krimp-ontwikkelingen staan ook nieuwe ontwikkelingen. Binnen de kerken worden er nieuwe dwarsverbanden gelegd, onder meer in de samenwerking met de Evangelische Alliantie en projecten als de Micha-campagne. Plaatselijk zien we steeds vaker het ontstaan

van diaconale platforms, regionale samenwerking en interkerkelijke samenwerking. Helaas dreigt het ontluiken van deze nieuwe initiatieven ook geremd te worden door het ontbreken van financiële ondersteuning vanuit provinciale overheid en vanuit de kerken.

Kerken zijn geen volkskerk meer en geen dominante factor in de samenleving. Ze zijn kleiner geworden en dan is belangrijk hoe kerken kijken, oordelen en handelen binnen die samenleving. Wanneer een parochie of gemeente met de kwesties van barmhartigheid gerechtigheid die spelen in de economisch georiënteerde samenleving in aanraking komen, gaan allerlei vragen een rol spelen. Kennen kerken die samenleving? Beschikken ze over een sociale kaart? Weten ze hoe medegelovigen in die samenleving staan en daar hun beroep uitoefenen, hun vrijwilligerswerk doen, hun opvoedwerk en mantelzorg? Weten ze hoe in de eigen groep inkomensverhoudingen zijn? Weten kerken wie meedoen in vakbond of werkgeversvereniging, in politieke partij of organisatie van uitkeringsgerechtigden? Zijn zij bereid, om met medegelovigen over hun ervaringen en motivaties in gesprek te gaan? Zien zij verbanden tussen wat ze in hun maatschappelijk actieve leven doen en hun geloof beleven en zoeken? En andersom? En waar wel en waar niet? Waar hebben de gelovigen in de kwesties van barmhartigheid en gerechtigheid elkaar en de kerk gemist? Wanneer zijn hierover gesprekken geweest tussen maatschappelijk actieve gelovigen onderling en bijvoorbeeld de kerkenraad of parochievergadering? Hoe hebben die gesprekken en ervaringen een doorwerking gekregen in de eredienst, in de catechese, in het pastoraat? In het bezig zijn met deze vragen is het werk vanuit de diaconie niet alleen meer een zaak van enkelingen, maar een zaak van de hele lokale kerk.

De werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA stimuleert de diaconale aandacht van de lokale kerken, in nadrukkelijke samenwerking met de diaconale organen van de lidkerken van de Raad van Kerken, zoals Kerk in Actie, het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad, de diaconale commissie van de Evangelische Alliantie, e.a.

c. Kerk en samenleving

Binnen de huidige ingewikkelde samenleving kan de kerk vooral via de gelovigen inwerken op de samenleving met al haar aspecten, op economie en politiek. De vorming van die gelovigen, het met gelovige ogen leren zien waar het Verbond van God met de mensen en de hoop op het aangezegde Koninkrijk van Vrede en gerechtigheid toe leidt is een kerntaak van kerken. Omgekeerd moeten gelovigen en kerken luisteren naar de verhalen van de mensen over wat er in de wereld gebeurt, welke kwesties van recht en barmhartigheid er spelen. Kunnen lokale kerken wijzen op die concrete ervaringen en praktijken, dan is er ook plaats voor een profetisch spreken van de kerk tot de samenleving via bijvoorbeeld bisschoppen of synode.

De recente ontwikkelingen in het zorgbeleid en het sociale zekerheidsstelsel noodzaken tot een hernieuwde reflectie op de verhouding van kerk en staat. De overheid geeft dringend aan niet meer alleen verantwoordelijk te willen zijn en uit de verwachting dat het maatschappelijk middenveld, waaronder kerken, meer taken in sociale activiteiten en hulpverlening, vaak via vrijwilligerswerk, op zich nemen.

Die kleiner en grijzer wordende kerken staan voor de vraag welke rol zij hierin willen en kunnen innemen. Willen en kunnen zij het vangnet achter het sociale vangnet worden? Willen en kunnen zij inspringen waar de overheid taken laat liggen? Willen zij in het verborgene helpen of hun hulpverlening naar buiten kenbaar maken? Willen zij een kritische stem verheffen waar sociaal zwakken in het gedrang komen? De werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA heeft in de afgelopen beleidsperiode de handelingsmogelijkheden van kerken en gelovigen ondersteund onder het motto 'Helpen onder protest'. Dat is een moderne vertaling van barmhartigheid en gerechtigheid.

1.3 ONTWIKKELINGEN BINNEN HET NETWERK

Na het proces van ontzuiling van de Nederlandse samenleving zijn ook de grote massieve emancipatiebewegingen langzaam maar zeker gaan eroderen. Naast vergrijzing werd de afname van het aantal leden zichtbaar. Die beweging is binnen kerken, maatschappelijke

organisaties en zelforganisaties van uitkeringsgerechtigden te herkennen. Elke organisatie is bezig met het zoeken naar nieuwe manieren om jongere mensen te bereiken, maatschappelijke doelen te realiseren, mensen aan zich te binden. De beweging van armoede groepen in bondgenootschap met kerken staat voor dezelfde taak. De arme kant kan daarbij gebruik maken van de vertaktheid van het kerkelijke diaconale netwerk. Het werk dat kerkleden in de individuele armoedebestrijding verrichten werkt door in het denken over armoede. Doordat men in de individuele hulp direct met armoede geconfronteerd, wordt er opnieuw vorm gegeven aan bondgenootschap.

a. Nieuwe netwerken

Met het zwakker worden van de grote emancipatiebewegingen zijn er nieuwe netwerken ontstaan waar mensen samenwerken aan het formuleren en in de praktijk brengen van sociaal-ethische waarden. Binnen de Alliantie voor Sociale Rechtvaardigheid, het Nederlands Sociaal Forum en een veeltal aan lokale allianties is een grote diversiteit van oude grote ledenorganisaties maar ook nieuwe veelal lokale initiatieven werkzaam. Ook migrantenorganisaties zijn hier sterker vertegenwoordigd. De Arme Kant heeft de afgelopen periode met groepen uit deze nieuwe verbanden door actieve participatie contacten opgebouwd. Dat geeft een actiever zicht houden op de hele bandbreedte van armoede.

Tegelijkertijd zijn er nieuwe netwerken ontstaan waar mensen samenwerken aan het formuleren en in de praktijk brengen van sociaal-ethische waarden. De werkgroep heeft de afgelopen periode met groepen uit deze nieuwe verbanden door actieve participatie contacten opgebouwd.

Door bezuinigingen zijn er in de provincies en samenwerkende regio's minder kerkelijke werkers in dienst, die op regionaal niveau Arme Kant en EVA groepen intensief kunnen ondersteunen. Voor de werkgroep en het landelijk bureau DISK betekent dit een verschuiving van haar taken. De werkgroep geeft meer directe ondersteuning aan lokale groepen, bevordert contacten tussen lokale initiatieven onderling, streeft lokale allianties na, en verbindt aan het horen van noden en signalen uit het land een wegwijsfunctie naar de lokale kerken en seculiere hulpverleners en belangenbehartigers

Veel mensen met een minimuminkomen, waaronder uitkeringsgerechtigden, AOW'ers, laag betaald werkenden, kleine zelfstandigen en boeren, hebben grote behoefte hun eigen verhalen en ervaringen, hun klachten en aanklachten te kunnen vertellen. Ze willen daarin serieus genomen worden. Zij hopen en verwachten dat kerken aan deze behoefte beantwoorden. De Arme Kant van Nederland/EVA sluit met haar campagne aan bij deze behoefte. De lokale kerk kan die luisterpost zijn, evenals de bondgenoot.

De bestaande groepen kennen meestal enkele belangrijke sleutelmensen, die kartrekkers zijn, stimulators, bewegers. Deze mensen worden ouder en hun vermogen om zich actief in te zetten neemt langzaam af. Nieuwe leiders staan niet zomaar klaar. Door de jarenlang volgehouden nadruk op betaald werk vanuit de uitkeringsinstanties is het voor veel ervaringsdeskundigen moeilijk(er) om veel tijd en energie in de anti-armoedebeweging te steken. Voor de Arme Kant van Nederland/EVA betekent dit een noodzakelijke verandering van vrijwilligersbeleid. Empowerment en deskundigheidsbevordering zijn nodig, evenals het bevorderen van bondgenootschap.

2. Doelstellingen, werkwijze en organisatie

In dit hoofdstuk lichten wij de doelstellingen en voorgenomen manier van werken toe.

2.1 DOELSTELLINGEN

De oecumenische campagne tegen verarming en verrijking Waardigheid in solidariteit heeft in de campagneperiode 2006-2008 met de volgende beleidsdoelen gewerkt, die ook in de komende periode richtinggevend zullen zijn:

- zorg dragen dat de samenleving haar functie kan behouden ten aanzien van de onderlinge solidariteit en waarborg van de waardigheid van iedere burger;
- meewerken aan een samenleving, waarin verarming en verrijking zoveel mogelijk worden tegengegaan,
- ontwikkelen van een visie op economie die uitgaat van een brede definitie van arbeid en zorg;
- bevorderen van respect voor ieder mens, ongeacht de wijze waarop hij/zij onbetaald of betaald participeert aan de samenleving;
- verbeteren van de positie van mensen - nog steeds in belangrijke mate vrouwen - die onbetaalde zorgarbeid combineren met betaald werk;
- positieverbetering van mensen die door hun etnische achtergrond of door een zwakke gezondheid sociaal-economische achterstelling ervaren;
- voldoende inkomen van kleine zelfstandigen, boeren en mensen met laag betaalde en onzekere banen;
- empowerment van minima ten behoeve van een grotere participatie.

2.2 ORGANISATIE

Het bestuur van de Stichting landelijk bureau DISK en de Raad van Kerken in Nederland zijn de opdrachtgevers. Het bestuur van Arbeidspastoraat DISK is tevens werkgever voor het in dienst zijnde personeel en verantwoordelijk voor de financiën.

De ledenkerken van de Raad van Kerken in Nederland en het Arbeidspastoraat DISK stellen - op grond van het beleidsplan - en na overleg personeelsleden ter beschikking om dit werk in oecumenisch verband te doen. Daarnaast wordt bij de uitvoering van het werk samengewerkt met ervaringsdeskundige vrijwilligers en kennisdeskundigen.

Het secretariaat en de administratieve ondersteuning van de campagne is ondergebracht bij het Arbeidspastoraat DISK.

Het uitvoerende werk van de campagne krijgt vorm door middel van drie vergadervormen: het Beraad, de coördinatiegroep en taakgroepen.

Voor een organisatieschema wordt verwezen naar bijlage 1: Organisatiestructuur van de Arme kant van Nederland/EVA.

a. Beraad

Het Beraad heeft als taken: signalering, uitwisseling, debat, en bewaken van het uitgezette beleid. Het Beraad komt vier keer per jaar bij elkaar en functioneert als een schakel tussen het landelijke werk en het regionale en lokale werk.

Leden van het Beraad (minimaal een derde ervaringsdeskundig)

- Vertegenwoordigers uit de regio's (minimaal 12)
- Een vertegenwoordigster van de EVA taakgroep
- Vier (parttime) stafleden vanuit de Protestantse Kerk in Nederland en van DISK (tevens secretaris, penningmeester en voorzitter van de Arme Kant van Nederland/EVA)
- Een lid aangewezen door het moderamen van de Raad van Kerken in Nederland, zo mogelijk iemand van de kleinere lidkerken

- Tenminste twee (staf)leden uit verwante kerkelijke organisaties (momenteel Vincetiusvereniging en een vacature)
- Tenminste een lid vanuit het R.K. Kerkgenootschap en/of de Konferentie Nederlandse Religieuzen (vacature)
- Een lid vanuit de Evangelische Alliantie
- Een lid vanuit de migrantenkerken (SKIN) (vacature)
- Tenminste een lid met expertise gehandicapten en/of WIA

b. Coördinatiegroep

De lopende werkzaamheden worden gecoördineerd door de coördinatiegroep, bestaande uit de stafmedewerkers en twee ervaringsdeskundigen. De coördinatiegroep stelt taakgroepen in, trekt waar nodig personele versterking op freelance basis aan. De coördinatiegroep doet verslag van de vorderingen van de deelprojecten aan het Beraad en aan de mandaatgevers.

c. Taakgroepen

Voor de uitwerking van de deelprojecten die in hoofdstuk 3 nader worden omschreven vormen wij tijdelijke taakgroepen. (Ervarings)deskundigen op het betreffende terrein maken samen met tenminste één lid van de coördinatiegroep deel uit van een taakgroep. De deskundigen worden - afhankelijk van de aard van het project - gezocht in de regionale en plaatselijke groepen van het kerkelijke anti-armoedenetwerk, bij andere kerkelijke partners, in landelijke seculiere organisaties, bijvoorbeeld in de Sociale Alliantie, in wetenschappelijke kringen, etc. Deze taakgroepen zullen de projecten verder uitwerken in projectvoorstellen en de uitvoering ter hand nemen. Zij stellen in overleg met de coördinatiegroep een projectbegroting op en een plan voor media-aandacht.

De EVA taakgroep heeft een bijzondere positie. Deze groep bestaat uit minimaal vijf vrouwen en werkt aan doorlopende en nieuwe activiteiten waarvan de jaarlijkse EVA ontmoetingsdag er één is. Leden van de EVA taakgroep worden gezocht in de lokale EVA groepen. Er wordt gestreefd naar diversiteit in ondermeer leeftijd en woonplaats. De EVA-taakgroep neemt met een vertegenwoordigster deel aan het Beraad.

2.3 WERKWIJZE

Werkvormen en werklijnen.

a. Werkvormen

- publicaties
- (faciliteren van) ontmoetingen van armen en hun bondgenoten
- trainingen voor deskundigheidsbevordering en empowerment van armen
- conferenties
- debatten
- acties
- deelname aan relevante netwerken
- contacten met de media
- overleg met kerken en de politiek

b. Drie werklijnen

De Arme Kant van Nederland werkt met drie werklijnen.

In het volgende hoofdstuk worden per werklijn de projecten gepresenteerd.

Netwerklijn

Als landelijke werkgroep ondersteunen wij plaatselijke en regionale EVA- en Arme Kant-groepen. Wij bieden bijscholing aan, faciliteren de uitwisseling van ervaringen op lokaal niveau en organiseren ontmoetingsdagen.

Kerklijn

Wij oefenen invloed uit op de sociaal-economische standpunten van kerken en ondersteunen hun acties tegen verarming en verrijking. Dit doen wij door kennisoverdracht, praktische ondersteuning, bewustwording en activering.

Politiek-maatschappelijke lijn

De beïnvloeding van politieke besluitvorming en het maatschappelijke debat.

c. Landelijk diaconaal bureau

De combinatie van het programma van de Arme Kant van Nederland/EVA met het programma van arbeidspastoraat DISK levert een uniek landelijk diaconaal bureau op, waarin expertises bij elkaar komen ten dienste van kerken en ten dienste van maatschappelijke bewegingen, allianties en bondgenootschappen.

De laatste jaren hebben kerken minder eigen expertise in huis waar het gaat om diaconie en sociaal-economische werkelijkheid. Ze lenen die expertise in vanuit landelijk bureau DISK en de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA.

De kennis en ervaring die we in de afgelopen jaren hebben opgebouwd, en waarmee we willen voortgaan, bestaat uit drie zaken: begeleiding, studie en bezinning, en activering.

1. Begeleiding

De expertise van begeleiding, training en ondersteuning richt zich vooral op de netwerken en groepen in de kerken en in de anti-armoedebeweging.

2. Studie en bezinning

De expertise van studie en bezinning heeft een vertalend karakter. We analyseren maatschappelijke ontwikkelingen, wetenschappelijke onderzoeken en studies, maken onderscheid tussen de verschillende taalvelden en reiken die aan mensen in kerken en netwerken aan met een educatieve doelstelling.

3. Activering

De expertise als diaconaal en missionair bureau heeft een activerend of handelingsgericht karakter. We gaan er van uit dat mensen deelhebben aan, delen in en verantwoordelijkheid nemen voor processen in de samenleving. Onze inzet is daarbij om mogelijkheden te bieden om dit handelen te versterken.

Roep om gerechtigheid

oecumenische campagne tegen verarming en verrijking

3. Activiteiten en projecten 2009 - 2011

In de campagneperiode 2009 - 2011 zijn de hieronder beschreven activiteiten en deelprojecten gepland. Voor elk jaar wordt een afzonderlijk werkplan uitgewerkt waarin de betreffende deelprojecten nader worden beschreven.

De hierboven genoemde taakgroepen werken de deelprojecten uit in projectvoorstellen en zorgen voor de uitvoering. Per project zal er een begroting worden gemaakt en een communicatieplan.

NETWERKLIJN

Doorgaande activiteiten

- landelijke ontmoetingsdagen, waaronder de jaarlijkse EVA-ontmoetingsdag
- publicatie en verspreiding van informatiemateriaal waaronder de Arme Krant van Nederland, mailings en de internetsite www.armekant-eva.nl
- ondersteuning van lokale groepen met name in regio's waar geen provinciale ondersteuning voor handen is; bemiddeling van contacten voor ondermeer de invulling van lokale bijeenkomsten
- individuele service en informatievoorziening via de internetsite en via het secretariaat van de werkgroep
- vier bijeenkomsten per jaar van het Beraad die fungeren als netwerkbevordering en uitwisseling tussen regionale Arme Kant- en EVA-groepen en als klankbord voor het beleid van de Arme Kant van Nederland
- deskundigheidsbevordering waaronder de kaderscholing drie maal per jaar aansluitend op een bijeenkomst van het Beraad

3.1 Project: jongeren en armoede (voortzetting bestaand project)

Doel: bewustwording van jongeren ten aanzien van het vóórkomen van armoede in onze samenleving en hun eigen positie daarin.

Aan één of enkele studenten van de School voor Journalistiek of (HBO) studierichting Communicatie/Media wordt het Dossier Armoede in Nederland 2008' voorgelegd, met de vraag dat, met een eigentijdse, multimediale aanpak, zodanig te vertalen dat jongeren erdoor geïnteresseerd en betrokken (kunnen) raken bij het thema Armoede. In overleg met de betreffende opleiding zou dit eventueel de vorm van een afstudeer- of stageproject kunnen krijgen. Met dit project wil de werkgroep zowel jongeren beter bereiken als haar eigen expertise in het gebruik maken van nieuwere media uitbreiden.

3.2. Project: landelijk smartlappenfestival (nieuw)

Doel: Het versterken van netwerken van armen door onderlinge ontmoeting en politieke en artistieke expressie.

Zingen werkt verbindend en bevrijdend. Door zelf smartlappen te schrijven en gezamenlijk uit volle borst te zingen wordt met een lach en een traan de persoonlijke en politieke situatie vertolkt. Tijdens het jaarlijkse festival worden oude en nieuwe vrienden ontmoet.

Het landelijke smartlappenfestival wordt tot nu toe steeds door een andere groep (de winnaar van het jaar ervoor) georganiseerd. Vanaf deze beleidsperiode zal de Arme Kant een coördinerende rol vervullen in de organisatie. Door de organisatie in één hand en op één locatie te concentreren worden de organisatorische lasten beperkt. Daardoor kunnen de plaatselijke koren zich volop concentreren op het componeren en interpreteren van smartlappen.

3.3 Project: waardig en sterk (nieuw)

Doel: versterking van het zelfbewustzijn (empowerment) en onderlinge solidariteit van arme mensen met uiteenlopende achtergronden.

Door middel van het geven van (weekend)trainingen aan groepen zal de vaardigheid gestimuleerd worden om eigen netwerken te creëren en voor de eigen belangen op te komen. Doordat de groepen zoveel mogelijk gemengd zijn wat etniciteit, leeftijd, gezondheid en soort inkomen (bijvoorbeeld uitkering of deeltijdwerk) betreft kan een levendige uitwisseling van bestaansstrategieën tot stand komen. Gedacht wordt aan (weekend)trainingen rondom een concreet onderwerp, bijvoorbeeld het schriftelijk en telefonisch benaderen van instanties. Ook de manier waarop je met je kinderen omgaat in een armoedesituatie kan onderwerp in deze trainingen zijn.

3.4 Project: bevorderen van regionale en plaatselijke sociale allianties (nieuw)

Doel: mede vormgeven aan lokale overlegorganen tussen cliëntenraden, migrantenorganisaties, vakbonden, kerken belangenorganisaties etc. over de onderwerpen armoede, sociale zekerheid en zorgbeleid.

Met het verschuiven van de uitvoering van grote delen van de sociale zekerheid en het zorgbeleid naar de lokale overheid moeten ook de organisaties in het maatschappelijk middenveld een decentraliserende beweging maken. Door het smeden van allianties op lokaal niveau kan meer invloed op het lokale beleid worden uitgeoefend. Dit kan ook deels het probleem ondervangen dat het aantal vrijwilligers terugloopt. Samen weet je meer, kun je meer en kunnen taken verdeeld worden.

Door publicaties en trainingen over het aangaan van lokale sociale allianties wil de werkgroep hierin een bijdrage leveren. Gedacht wordt aan een samenwerkingsproject met andere landelijke organisaties.

3.5 Project: koopkracht in de praktijk (nieuw)

Doel van dit project is tweeledig: 1. ontmoeting en netwerken bevorderen van armen vanuit verschillende achtergronden. 2. beleidsadvies uitbrengen aan de plaatselijke wethouder werk en inkomen over de koopkracht van burgers met een laag inkomen.

In recente armoedeonderzoeken wordt uitgegaan van een budgetgerelateerde armoedegrens. Een minimale boodschappenmand biedt hier de basis voor. In dit project willen mensen met een minimuminkomen vanuit verschillende etnische achtergronden gemeenschappelijk onderzoeken of deze boodschappenmand toereikend is. Tijdens dit onderzoek ontstaat er een uitwisseling van de verschillende bestedingspatronen en budgetteringstrategieën.

Doel van het project is het adviseren van de lokale beleidsmakers over hun minimabeleid. Zijn de lokale instrumenten doelmatig en toereikend?

In samenwerking met de lokale cliëntenraden, belangenorganisaties, kerken en moskeeën worden lokale panels georganiseerd. De projectgroep biedt hiervoor een draaiboek. De lokale groepen werken dit verder uit. Gedacht kan worden aan een publicatie met (groeps)interviews over het rondkomen met te weinig geld of een ludieke actie.

3.6 Project: betaalbare vakanties (voortzetting bestaand project)

Doel: tweejaarlijks uitgeven van de Gids Betaalbare Vakanties, met in de tussenjaren een lijst met wijzigingen.

Vakantie is voor minima en hun kinderen noodzakelijk om volledig mee te kunnen doen in de samenleving. Door jaarlijks actuele gegevens over betaalbare vakantiemogelijkheden in de gids te verzamelen, willen we deze vorm van participatie helpen realiseren.

KERKLIJN

Doorgaande activiteiten

- stimuleren gedachtevorming en discussie binnen de kerken over verarming en verrijking
- toerusting: vraagbaak voor liturgie en vormingswerk, bemiddeling van contacten
- stimuleren van het spelen van het budgetspel als middel voor bewustwording
- contacten met migrantenkerken (SKIN)
- contacten met Evangelische gemeenten en kerken

3.7 Project: helpen onder protest (voortzetting bestaand project)

Doel: ondersteuning van kerkelijke vrijwilligers die zich bezig (willen) houden met individuele hulpverlening aan mensen die financieel in de knel zijn geraakt.

Helpen en signaleren heeft twee doelen. Ten eerste: Vrijwilligers ondersteunen bij het opsporen van noden en het op een goede manier hulp bieden. Ten tweede: bevorderen dat het niet blijft bij (stille) hulp alleen, maar dat vanuit deze hulp ook wordt gesignaleerd en geprotesteerd.

Een van de hoofdactiviteiten van de werkgroep in 2009-2011 zal de voortzetting van dit succesvolle project 'Helpen onder protest' uit de vorige campagne zijn. In 2008 werd een inhoudelijke inventarisering van kerkelijke hulpverlening in de vorm van een boek met lokale voorbeelden van vormen van signalering/protest uitgegeven.

In deze projectperiode wordt deze publicatie gebruikt om anderen te inspireren in het helpen en signaleren en om het debat binnen de kerken te bevorderen. Ook gerichte publiciteit in kerkelijke en algemene, landelijke en regionale media hoort bij dit project.

3.8 Project: meer dan voedsel alleen (nieuw)

Doel: Inhoudelijke impulsen en praktische handvaten geven aan voedselbanken die voor hun klanten meer willen doen dan alleen een voedselpakket verstrekken.

De afgelopen jaren zijn op veel plaatsen voedselbanken ontstaan, veelal in samenwerking met kerken. Voor veel medewerkers van voedselbanken wordt inmiddels ook duidelijk dat het niet mag blijven bij de verstrekking van voedsel. Juist kerken kunnen meer betekenen dan helpen bij de bevrediging van primaire levensbehoeften. De waardigheid van mensen vraagt om meer: om persoonlijke ontmoeting, om een steun in de rug, om versterking van de eigenwaarde. En om het zichtbaar maken van de situatie van voedselbankgebruikers aan politiek en samenleving. De Arme Kant geeft in de vorm van publicaties en bijeenkomsten informatie hoe het "meer dan voedsel" vorm kan krijgen.

3.9 Project: de WMO en de kerken (voortzetting bestaand project)

Doel: ondersteuning van plaatselijke kerken in de keuze en invulling van hun rol ten opzichte van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning.

De WMO legt een grote rol bij het maatschappelijk middenveld, waaronder de kerken. Door voorlichting aan lokale kerken, Parochiële Caritas Instellingen (pci'en) en diaconieën zal de bewustwording binnen kerken vergroot en de keuze voor een eigen positie in deze kwestie ondersteund worden. Er wordt informatie gegeven, ondermeer in de vorm van "best practices" hoe kerken een uitvoerende, aanvullende en/of kritische rol kunnen vervullen. Dit project gebeurt in samenwerking met de oecumenische projectgroep WMO, ondersteund door Kerk In Actie.

3.10 Project: onderzoek 'Armoede in Nederland' (voortzetting bestaand project)

Doel: in beeld brengen wat de kerken op dit terrein doen. Dat is nuttig voor het ontwikkelen en bijstellen van het eigen beleid van kerken. Aan samenleving en politiek duidelijk maken wat de kerken tegenkomen en welke gaten er kennelijk in het sociale vangnet vallen, is een minstens even belangrijke doelstelling.

In juni 2008 verscheen het onderzoeksrapport 'Armoede in Nederland, 2008'. Met een enquête werd diaconieën, parochiële caritas instellingen en andere kerkelijke organisaties gevraagd naar o.a. aantallen hulpverzoeken, bedragen, achtergronden van hulpvragers, aard van de achterliggende problemen, etc. Dit was het vierde rapport in een reeks.

In de komende beleidsperiode zal de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA samen met de betrokken kerken een vervolg geven aan dit onderzoek. In 2009 zal een en ander worden voorbereid. In 2010 zal vervolgonderzoek worden gedaan. Dit keer zal het niet gaan om een herhaling van het kwantitatieve onderzoek, maar om kwalitatief onderzoek, waarbij enkele deelterreinen en specifieke vragen verder worden verkend d.m.v. diepte-interviews.

POLITIEK-MAATSCHAPPELIJKE LIJN

Doorgaande activiteiten

- meedoen met lobbies richting landelijke en provinciale overheden (waaronder de Alliantie voor sociale rechtvaardigheid)
- stimuleren dat er lokale lobbies ontstaan richting lokale overheden
- inspelen op actuele gebeurtenissen via artikelen in landelijke pers, en andere media, en direct naar de overheid

3.11 Project: armoede in de media (voortzetting bestaand project)

Doel: meer verantwoorde presentie van ervaringsdeskundigen in de media.

Een groep ervaringsdeskundigen die bereid is diverse media over hun armoedesituatie te informeren, wordt door gerichte groepstraining en individuele begeleiding ondersteund om hun verhaal in de media te doen.

In 2008 is een eerste groep tijdens een weekend getraind. Voor deze groep zijn vervolgbijeenkomsten gepland. Een tweede groep zal gevormd worden die eveneens een weekendtraining en een vervolgtraject krijgt aangeboden. De werkgroep zal ook aandacht (laten) besteden aan het begeleiden (vooraf en nadien) van mensen wanneer ze daadwerkelijk optreden in de media.

3.12 Project: armoededossier (voortzetting bestaand project)

Doel: Informatie bieden over de aspecten en achtergronden van armoede, vanuit het perspectief van de betrokkenen.

Het Dossier Armoede in Nederland is inmiddels vijf maal in telkens geactualiseerde versie uitgegeven, de meest recente zal in 2008 verschijnen. Het voorziet in een behoefte van (kerkelijke) vrijwilligers en een breed publiek aan korte en bondige, goed gefundeerde informatie over alle aspecten van armoede in Nederland. Nieuwe uitgave is voorzien in 2011.

3.13 Project: schulden (voortzetting bestaand project)

Doel: de maatschappelijke discussie stimuleren over de achtergronden van schulden bij mensen met een laag inkomen, en kerkelijke vrijwilligers toerusten om op een adequate wijze om te gaan met de ondersteuning van mensen in schuldensituaties, alsmede hieruit voortvloeiende signalen aan politiek en samenleving door te geven.

Maatschappelijke oorzaken kunnen gelegen zijn in een structureel te laag inkomen, waardoor tegenvallers niet opgevangen kunnen worden, eigen risico's die problemen uitlokken,

traag en bureaucratisch functioneren van instanties, versnippering van inkomstenbronnen, onverantwoord gedrag van kredietverstrekkers en kredietnemers, etc.

In 2008 is een publicatie voorbereid, bedoeld voor kerkelijke vrijwilligers die in aanraking komen met mensen met schulden. Na het verschijnen van deze publicatie zal in 2009 (en mogelijk ook daarna) aandacht gegeven worden aan het werken met deze publicatie. Dit zal in de vorm van een werkdag geschieden. Aandachtspunt daarbij is hoe de individuele schuldhelpverlening kan worden gecombineerd met signalering van de maatschappelijke en persoonlijke oorzaken achter het ontstaan van schulden.

3.14 Project: de prijs van vrouwenarbeid (voortzetting bestaande projecten)

Doel: ontwikkelen van beleidsalternatieven rond vrouwen en onbetaalde zorgarbeid.

Nog steeds wordt een groot deel van de zorg voor kinderen, mantelzorg en werk binnen het gezin door vrouwen verricht. Vrouwen ervaren hierdoor sociaal-economische nadelen. Een andere manier van verdeling van zorgarbeid en de waardering ervan is noodzakelijk. Dit blijkt des te meer door de invoering van de WMO. De wet legt versterkt de informele zorg bij burgers, lees: in de meerderheid de vrouwelijke burgers neer.

Met studiedagen en werkconferenties zal gewerkt worden aan modellen die de onbetaalde zorgarbeid van vrouwen de positie doet toekomen die zij verdient. Door allianties te vormen met andere (vrouwen)organisaties rond dit onderwerp zal campagne worden gevoerd voor mogelijke alternatieven.

3.15 Project: nooit meer beter? (nieuw)

Doel: publiciteitscampagne rond armoede en een slechte gezondheid en/of hoge leeftijd met betrekking tot actuele wetgeving (WMO, zorgverzekeringswet, WIA).

De situatie van arme mensen met gezondheidsproblemen krijgt op dit moment onvoldoende publieke belangstelling. Weliswaar vermelden statistieken een afname van het aantal oudere armen, de situatie van die ouderen die nog steeds met een kale of karig aangevulde AOW moeten rondkomen of een AOW-gat hebben, is vaak buiten beeld. De stille armoede onder ouderen dreigt met name door de verschraving in de gezondheidszorg groter te worden. Ook de uitwerking van de vervanging van de WAO door de WIA is nog onvoldoende gesignaleerd. Eerste signalen laten zien dat velen die medisch weer goedgekeurd worden er financieel sterk op achteruit gaan.

Door gerichte publicaties in landelijke en regionale media zal hier meer aandacht aan worden geschonken. Daarbij zal gebruik gemaakt worden van ervaringsverhalen.

3.16 Project: verrijking (nieuw)

Doel: kennis en publiek debat rond verrijking bevorderen

De ondertitel luidt 'Oecumenische campagne tegen verarming en verrijking'. Over verarming ontwikkelt de werkgroep voldoende activiteiten. Met verrijking bezig zijn is moeilijker, met name omdat de feitelijke gegevens rond verrijking minder onderzocht worden dan die rond verarming.

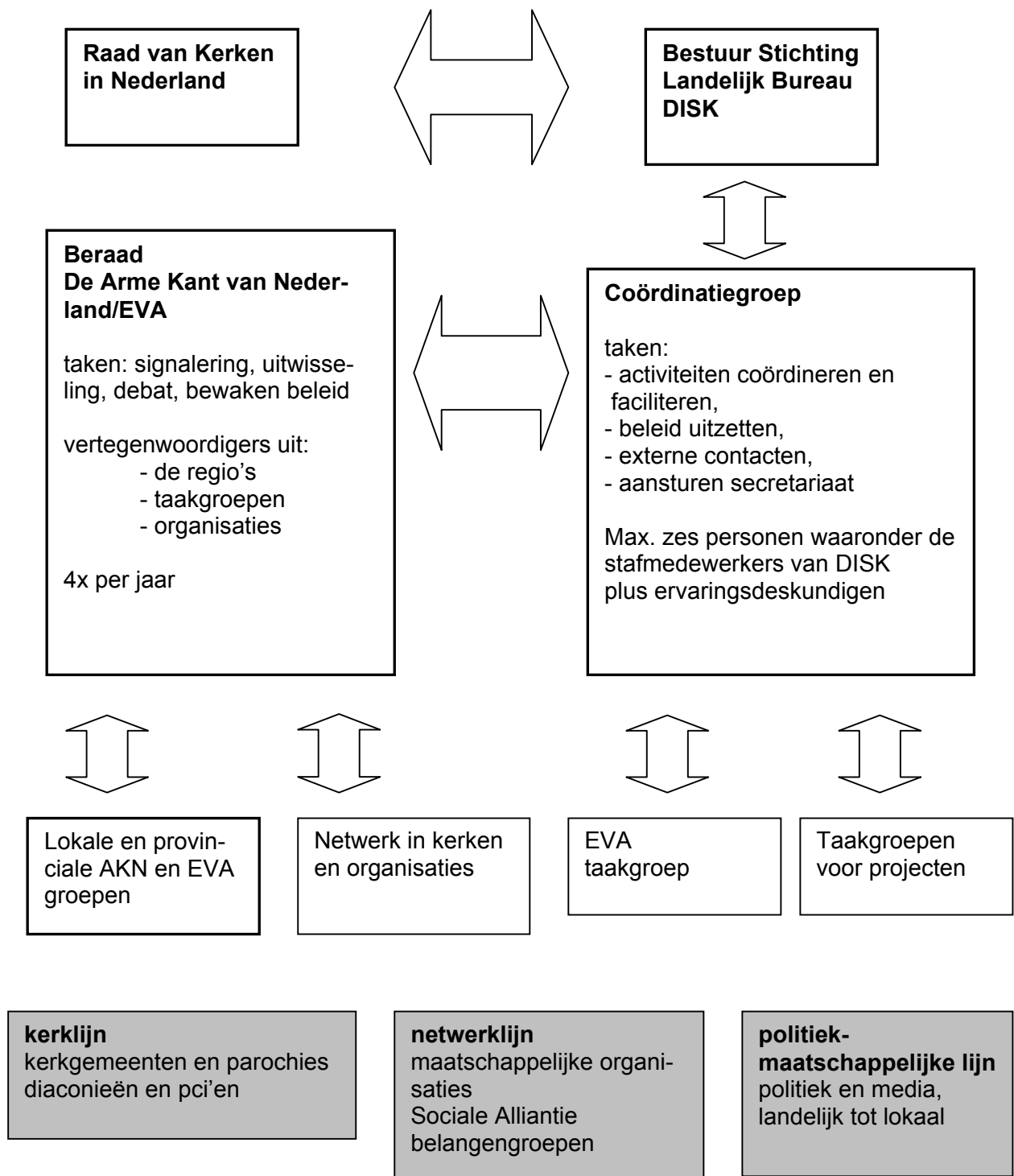
De werkgroep wil een landelijke expertmeeting opzetten om kennis rond feiten van verrijking te verzamelen, evenals haalbare voorstellen om verrijking effectief tegen te gaan, bijvoorbeeld maximumgrens voor inkomens incl. bonussen en premies. De opgedane kennis zal besproken worden in een grotere conferentie met een ludiek karakter. De resultaten zullen tenslotte gebundeld worden in een publicatie.

TENSLOTTE

Met de bovenstaande doorgaande activiteiten en nieuwe projecten blijft de aandacht van de werkgroep gericht op het tegengaan van verarming en verrijking. Niet alle projecten kunnen tegelijk worden aangepakt. Een werkplan voor 2009 zal na het verkrijgen van groen licht van de opdrachtgevers zo snel mogelijk worden opgesteld.

Bijlage 1: Organisatiestructuur Arme Kant van Nederland/EVA

ORGANISATIESTRUCTUUR ARME KANT VAN NEDERLAND / EVA

Bijlage 2: Samenvatting

De werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA bestaat inmiddels twintig jaar. Mandaat- en opdrachtgevers zijn de Raad van Kerken in Nederland en het landelijke arbeidspastoraat DISK. Het werk wordt gedaan met mandaatperiodes van drie jaar. In deze notitie wordt het beleidsplan 'Roep om gerechtigheid' voor de campagneperiode 2009 – 2011 gepresenteerd, komen de motieven rond het waarom aan de orde en wordt vooruitgekeken op de voorgenomen activiteiten.

De campagne tegen verarming en verrijking is diep geworteld in de kerkelijke betrokkenheid met sociaal-economische noden en vraagstukken van deze tijd. Het vormen van solidaire bondgenootschappen staat daarbij centraal. In het eerste deel is aangegeven dat deze betrokkenheid en solidariteit zich baseert binnen de Mensenrechten. Er is een kort signalement gegeven van ontwikkelingen in de samenleving, binnen de kerken en vanuit het netwerk dat ondersteund wordt. De beschrijving leidt tot motieven waarom voortzetting van het landelijke oecumenische werk nodig is, waarbij duidelijk wordt dat er in dit landelijk werk een unieke expertise van service, kennis en ondersteuning is opgebouwd.

In het tweede hoofdstuk staat de beschrijving van de organisatie, de doelstellingen en de werkwijze centraal. Het geeft inzicht in de manier waarop verantwoordelijkheden lopen, netwerken aan elkaar geknoopt worden, het werk uitgevoerd wordt. Het wordt ingedeeld langs drie kijkrichtingen: de netwerklijn, de kerklijn en de politiek-maatschappelijke lijn.

Het derde deel van het beleidsplan gaat in op de concrete activiteiten en projecten. Omdat de Arme Kant van Nederland/EVA een belangrijke ondersteuningsfunctie heeft binnen kerken en de netwerken, is er sprake van voortgaande activiteiten. Service verlenen en communicatie bevorderen zijn daarin de sleutelwoorden. Diverse projecten moeten hernieuwd en geactualiseerd worden, omdat de samenleving, de wetgeving en organisaties voortdurend in beweging zijn. Daarnaast wordt ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen, hetgeen zich uit in nieuw voorgenomen projecten.

De spits van deze activiteiten ligt inhoudelijk rond de woorden 'geloof, verarming en verrijking', terwijl aansluitend bij onze voornaamste expertises de accenten van de projecten liggen op begeleiding, studie en bezinning en aanzetten tot handelen.

Werken vanuit een landelijke instelling houdt in dat de activiteiten en projecten altijd gericht zijn op communicatie en verspreiding, zowel in drukvorm als digitaal.

Verschillende kerken hebben afzonderlijk de campagne ondersteund, evenals de gezamenlijke religieuzen via het solidariteitsfonds Projecten in Nederland, Cordaid / Bond Zonder Naam en een aantal fondsen. Zonder de betrokkenheid van deze grotere subsidiegevers en de vele kleinere, voorkomend uit giften en deelnemers aan activiteiten en projecten, zou dit landelijke oecumenische werk waarschijnlijk niet meer bestaan. Ook voor de nieuwe beleidsperiode hopen wij op subsidie vanuit kerken, religieuze instituten, maatschappelijke groepen, fondsen en donateurs. Daartoe zij verwezen naar de 'Meerjarenbegroting Beleidsplan 2009 – 2011'.

De landelijke projectgroep Arme Kant van Nederland/EVA voert haar werkzaamheden op dit moment uit op basis van het beleidsplan 'Waardigheid in Solidariteit' met de bijbehorende jaarlijkse werkplannen over de periode 2006 t/m 2008. Deze mandaatperiode loopt tot het einde van het jaar 2008. Voor een evaluatie van deze mandaatperiode en de bereikte resultaten zij verwezen naar de aparte notitie "Terugblik op 'Waardigheid in Solidariteit - oecumenische campagne tegen verarming en verrijking' gedurende de jaren 2006, 2007, en 2008".

DE
ARME
KANT
VAN
NEDER-
LAND

Werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA
Luijbenstraat 17
5211 BR Den Bosch
tel. 073 - 6121939
info@armekant-eva.nl
www.armekant-eva.nl

